

ТЕОРЕТИЧНЕ ОСМИСЛЕННЯ ПАТРІОТИЗМУ ЯК СУСПІЛЬНО-ІСТОРИЧНОГО ЯВИЩА НА МАТЕРІАЛАХ ПРАЦІ Д. ДОНЦОВА «ДУХ НАШОЇ ДАВНИНИ»

Узагальнюються теоретичні погляди Д. Донцова на феномен патріотизму, який представляється потужним чинником консолідації української нації. Визначаються параметри патріотичного усвідомлення: спільна історія, культура, національний менталітет, національна ідентичність, мораль. Характеризується процес формування патріотизму, що складається з окремих актів: мислення, волі, емоційних переживань та участі широких мас в установленні незалежності й соборності української нації. Акцентується увага на тому, що процес формування патріотичності – тривалий, суперечливий і багатовекторний, де наявні моменти переривчастості, стагнації та зворотного розвитку. Однак тільки національний патріотизм виступає виразником і захисником інтересів нації.

Ключові слова: патріотизм; національний менталітет; національна ідентичність; криза патріотичності; історична спадкоємність; мораль.

Патріотизм – соціально значуще поняття, від характеру й напрямку якого залежить стабільність і демократизм у країні. Як явище суспільного життя, містить чуттєві й теоретичні, ціннісні й нормативні, раціональні й підсвідомі уявлення громадян, які визначають пріоритетні цілі розвитку, консолідують суспільство навколо загальних цілей, зберігають самобутність народу. Зі зміною векторів розвитку держави демократичною та прогресивною елітою завжди ініціюється переосмислення духовного стану суспільства. Безумовно, будь-яке розмаїття поглядів на сутність патріотизму має право на існування, однак потрібно мати й визнані парадигми задля того, щоб на почуттях патріотизму не здійснювалися ідеологічно-політичні спекуляції та не розпалювалася соціальна ворожнеча в поліетнічному українському суспільстві. Відсутність єдності у визначенні поняття (а не дискусійності) стає проблемою для активізації патріотичної свідомості та патріотичного виховання.

У період національних криз, коли виникає загроза втрати головних орієнтирів існування держави, є потреба звернутися до праць Д. Донцова задля визначення параметрів патріотизму та його ролі в державному й національному будівництві. Це й стало метою нашої роботи.

Про життєвий шлях та науковий доробок Д. Донцова написано чимало різнопланових робіт. Аналізується його публіцистична творчість, адміністративно-урядова діяльність в уряді гетьмана Павла Скоропадського на посаді директора Українського телеграфного агентства, політично-пропагандистська робота (згуртування молодих націоналістичних сил, серед яких Євген Маланюк, Олена Теліга, Юрій Липа, Олег Ольжич, Юрій Клен та багато інших, навколо «Літературного наукового вісника»), діяльність в еміграції (бухарестський

(1940–1941), празький (1944), лондонський (1946) та канадський періоди).

Окремі роботи досліджують філософсько-політичні ідеї науковця: метафізичні, космологічні, теософські, гносеологічні. Чималий спектр праць такого змісту піддає глибокій критиці погляди Д. Донцова та звинувачує його в надмірному захопленні ірраціоналізмом, ідеалізмом, «експансіонізмом», фанатизмом та насильством.

Отже, науковій діяльності Д. Донцова присвячено чималу увагу в історіографії. Наявну літературу можна згрупувати за цілком традиційною схемою: марксистський напрям (Є. Гірчак, М. Мотузка, С. Тудор, В. Юринець), діаспорний (О. Бочковський, М. Шлемкевич, А. Княжинський, Р. Олійник, М. Демкович-Добрянський, Р. Рахманний, М. Лагодівський, А. Бедрій, М. Сошовський), зарубіжний (Дж. Армстронг, О. Мотиль, Е. Вілсон, П. Марковської-Нагайло), сучасної вітчизняної історіографії (Г. Касьянов, С. Квіт, В. Кириленко, В. Лісовий, М. Чугуєнко, Г. Сварник, Я. Дашкевич, М. Льницький та інші) [1]. Однак, незважаючи на постійне зацікавлення постаттю Д. Донцова, багато векторів його діяльності залишаються нез'ясованими. Нами аналізується праця Д. Донцова «Дух нашої давнини» з ракурсу теоретичного осмислення феномену патріотизму як суспільно-історичного явища. Цим і визначається актуальність запропонованої роботи.

Соціально-філософські погляди Д. Донцова формувалися в контексті європейського світогляду, який ґрунтувався на теоретичному осмисленні «філософії життя», основи якої заклав Ф. Ніцше, і яка отримала подальший розвиток у поглядах В. Ділтєя, А. Бергсона, О. Шпенглера, а також на теорії закону «циркуляції еліт», обґрунтованої **В. Парето**, концепції нового політичного класу – правлячої меншості, сформульованої

Г. Москою, теоретичних дослідженнях Р. Даля «поліархічної моделі» розвитку суспільства; на сміливих ідеях праць діаспори, пов'язаних із боротьбою за державність України, її національну незалежність, із проблемами морально-естетичного характеру та суспільного розвитку, представлених В. Винниченком, В. Липинським, Д. Чижевським та ін.

Задля творення нової української політичної нації Д. Донцов теоретично переосмислює зарубіжний досвід державотворення, щоб самостійно відібрати перспективні ідеї та поєднати їх із конкретними обставинами тогочасного українського життя. Він досліджує вплив німецької філософії, зокрема Г. Гегеля, на слов'янську науку, культуру, аналізує творчість Г. Сковороди, М. Гоголя, І. Франка, І. Котляревського [2].

Опорним поняттям у нашій роботі стало трактування патріотизму, закладене науковцем у роботі «Дух нашої давнини», що містить у собі цілий набір понять.

На наш погляд, можна виділити декілька типів: описовий – акцент робиться на перелікові почуттів, ідей, способу поведінки й реакції; психологічний – висвітлюється сукупність свідомих і неусвідомлених розумових форм світосприйняття; нормативний – прояв діяльнісного аспекту; ментальний – увага на структурі інтелектуальних процесів; етнічний – психологічна поведінка групи людей; історичний – історична пам'ять як процес зародження та подальшого розвитку патріотизму. Формального визначення науковець не пропонує, однак головною «матрицею» домінує думка про те, що коли занепадає моральна, духовна сила, розпадається та гине й матерія, гинуть народи [3]. Шляхом для формування патріотизму Д. Донцов визначає такі параметри: соціокультурна єдність, у якій головують культурні цінності свого народу; єдність історії та історичного досвіду (поворот до історичної давнини, де він виділяє фазу Київської Русі та козацьку); формування національної ментальності й колективної ідентичності, набуття основних моральних чеснот.

Патріотизм розглядається науковцем як певний процес, що складається з окремих актів: мислення, волі, емоційних переживань та участі широких мас в установленні незалежності й соборності української нації. Подекуди міркування Д. Донцова мають теологічний присмак. Він цитує Святе Письмо, говорить про Божественні закони та кару небесну за гріхи. Спостерігається спроба поєднати, ототожити в одній аналітичній схемі гріхи Давнього Ізраїлю та України [4].

Патріотизм для Дмитра Донцова посідає одне з головних місць у системі духовних цінностей, виступає направляючим та консолідуючим чинником. Кожна людина повинна «служити патріотизму» як найвищій меті, напрацювавши такі чесноти, як героїзм, протидія злу, віру в своє високе призначення, відданість справі, поняття честі, фанатизм у службі ідеї, відвагу, щоб стояти і впасти при своїм ідеалі [5].

Однак, як попереджає науковець, розуміючи патріотизм як суспільно-політичний ідеал, який відмінний лише від загальноросійського шаблону, а не як щось окреме та яскраве у своїй окремішності, не можна створити те насіння, зерно, із якого виросте зовсім нова окрема нація [6].

Становлення патріотизму – це закономірний історичний процес. Дуже складно визначити тенденції розвитку, зауважує дослідник, однак не треба його пов'язувати тільки із сім'єю, як це робить Ю. Липа, хутором, як зазначає П. Куліш, громадою, за М. Драгомановим. Це воля, воля нації до життя. Поняття, вище від індивідуальних воль «звичайної людини» [7].

Задля досягнення бажаного результату – відновлення української нації – треба перш за все, вважає Д. Донцов, усунути причини депатріотизації країни і створити умови для розвитку патріотизму сучасного українського суспільства. Розробка теоретичних основ стає для нього важливим науковим завданням. Він звертається до творчості Т. Шевченка, Л. Українки, М. Міхновського, опоетизовує тип борця патріота – лицаря козацької доби, якого так не вистачає Україні. Саме цей образ «козака-визволителя, захисника, оборонця» й покликаний дати новий імпульс духовному оздоровленню українського народу. Д. Донцов захоплюється козацьким героїчним духом, відданістю благородній меті, вірністю правилам честі, порядності, дружби, людинолюбством. Героїзм козацтва – це усвідомлений патріотизм, у якому злились національні, суспільні й морально-етичні особистісні начала. Він взаємодіє з такими поняттями, як історія та суспільство, тому може використовуватися як засіб досягнення державотворчих цілей, стверджує науковець. «Герой, – підкреслює Д. Донцов, – не той, хто намагається перевернути світ догори ногами, але кожний, хто працює на користь громадянству» [8].

Автор не розрізняє поняття «патріотизм» і «військовий патріотизм». Військова складова завжди вважалась Д. Донцовим невід'ємною частиною патріотизму. Вона проявляється в екстремальних історичних умовах боротьби за здобуття національно-державної незалежності: у період захисту своєї віри, відстоювання територіального об'єднання землі Руської, Батьківщини періоду козащини, збереження культурно-етнічного середовища часів Російської імперії, національно-незалежного життя українського суспільства радянської пори.

В основі військової складової міститься національна ідея, яка здатна консолідувати людей на пошук оптимальних способів прогресивного розвитку. Це ідея виразного ідеалу держави, вона заступає ідеал класової, родинної, групової чи особистої вигоди, блага або добробуту [9].

Дослідник дотримувався думки, що саме українська ідентичність стане певним теоретичним засобом створення національної держави. Просторові й часові модифікації здатні змінити смислові розуміння патріотизму, проте національна ідентичність спроможна стати стрижневим чинником єднання, про що він і говорить у четвертій частині «Формотворчі ідеї правлячої верстви»: «... «спільна воля в теперішнім», що впливає з почуття або свідомості приналежності до одної спільноти – нації, своєї окремішності, приналежності до окремої породи, обдарованої спільними віруваннями, звичаями, почуваннями, думками, спільною системою абстрактних ідей політичних, економічних, релігійних, культурних, філософічних, правничих, мистецьких і ін. та спільною волею сповнення своєї місії, осягнення свого ідеалу. Свідомість і

почуття своєї національної окремішності – виражаються в ідеї патріотизму, в ідеї «отчизни» [10]. Національна ідентичність спроможна відіграти значну й конструктивну роль на соціальному рівні, відображаючи внутрішню солідарність людини з соціальними та груповими ідеалами й стандартами.

Центральною силою в процесі формування патріотичних почуттів стає еліта; саме від того, який тип еліти прийде до влади, буде залежати й зміст патріотизму. За моральним занепадом еліти, наголошує науковець, іде його тінь – кара нації [11]. Так, українське козацтво, яке спочатку виступає як провідна «каста» нового державного організму, напрацювавши енергію, характер, інтелекцію, яких уже бракувало польській шляхті, через 300 років губить свої чесноти, відходить від національних і суспільно-державних справ, занурюється в приватне життя, а тоді функції верховодства перебирають на себе Румянцеві й Вельямінови [12].

У своїх міркуваннях Д. Донцов не розподіляє еліту (касту) на політичну й інтелектуальну. На його переконання, це група «кращих» людей, найпродуктивніших, найздібніших, відносно привілейована, наділена особливими моральними, соціальними й політичними характеристиками. Формування патріотичної еліти – це вихідний пункт до здобуття незалежності. Саме еліта спроможна забезпечити соціальну динаміку.

Під впливом еліти всі структурні групи українського суспільства зможуть переглянути своє соціальне становище, по-іншому відповісти на запитання, хто вони є і куди прямують, які мають проблеми і як ці проблеми слід вирішувати. Однак еліти не тільки виникають, піднімаються, перероджуються, а й зникають: через великі втрати її ліпших елементів на війні, заміщення гіршими елементами, втрати козацького духу, прикмет провідної шляхетної верстви через повільне засвоєння ідеалів, підкреслює Д. Донцов у першій частині «Із яких причин і через що спустошена земля наша» книги «Дух нашої давнини».

Патріотизм, на думку науковця, спроможний забезпечити стрімке зростання національної самосвідомості серед українського народу, спрямувати еліту на визначення орієнтирів національного державотворення завдяки національній ментальності. Фактично термін «національна ментальність» трактується Д. Донцовим у п'ятому розділі «Психічна вдача» третьої частини книги як «творча енергія», «психічна вада», «орієнтири людей», у яких виявляється національний характер. Саме національна ментальність повинна стати тим дороговказом, який сприятиме духовному відродженню засад національної державності українського народу.

Для української ментальності характерна двоїстість, але це різниця ментальності не двох націй, а двох рас, каст у середині однієї й тієї самої нації [13, с. 79]. Динамічним елементом національної ментальності виступають традиції, культура й історія. Ця думка панує в частині другій «Устрій князівсько-дружинницької й козацької доби». Це складові громадянської консолідації, що надавали й надалі будуть надавати приклади інтенсивного розвитку. Сповнені моментами високолюдських, високоідеальних, глибоковиховних національних ідей [13, с. 65]. Національна менталь-

ність структурується з багатьох взаємопов'язаних та перехресчених моральних компонентів. Доля державотворення в Україні багато в чому буде залежати від того, наскільки вдасться задіяти позитивні риси українського менталітету. Вони повинні стати, за переконаннями Д. Донцова, вирішальним ресурсом у розбудові. Ця думка простежується в третій частині «Психологічне обличчя провідної верстви». Загально-визнаними моральними цінностями для автора виступають: самодисципліна, шляхетність, благородство, мудрість, мужність і безстрашність перед ворогом, відвага, віра, відповідальність, наявність формотворчих ідей щодо землі, народу, влади тощо. Вони зможуть подолати відсутність почуття національної єдності.

Тривала власна бездержавність українського народу деформувала національний менталітет і насадила такі риси, як примирення з негативними явищами, зокрема терплячість та відсутність здорових амбіцій. Це може стати доленосним для українців у залежності від того, яку ідею буде взято для практичного втілення, як застерігає науковець.

Д. Донцов піддає критиці погляди П. Куліша за його симпатії селянству, звеличення селянина над козаком, створення концепції суспільної моралі на засадах селянського життя, представлення її для наслідування українському суспільству. Не погоджується науковець з ідеями П. Мирного, у яких той возвеличує «працю й освіту» над ідеалом життя в «боях і війні». Засуджує погляди В. Винниченка, представлені в праці «Соняшна машина», М. Драгоманова «Вільна Спілка», особливо Ю. Липи за його ідеал народного щастя «без бідних й багатих, ні царів ні рабів, ні воїнів ні убійних, а всі стануть братами». Національний менталітет, за переконаннями Д. Донцова, мусить базуватися на ідеалі Ігорових війн та Вишневецьких – де визріла героїчна формула патріотизму [14].

Почуття патріотизму не можна створити штучно, воно може утворитися лише на основі розвитку як соціальної свідомості, так і соціальної діяльності. Діяльнісний складник патріотизму виступає в Д. Донцова основним критерієм усвідомленого патріотизму. Коли превалує теоретична складова, зазначає автор, то тоді «... замість «прадідів великих» розпоношуються «правнуки погані», які дадуть себе в пута взяти» [15]. Діяльнісний патріотизм – це безкорислива любов до Батьківщини, яка реалізовується в готовності до її захисту та самопожертви під час відстоювання її інтересів.

Патріотизм – це соціально-психологічна властивість, це – живий організм, у якому можуть спостерігатися процеси як підйому, так і занепаду. Однак, як застерігає науковець, коли психологічні прикмети верстви підвладної стають прикметами верстви правлячої, у суспільстві настає катастрофа [16]. Так, на його погляд, спустошилась і загинула козацька держава, коли на горі серед правлячих опинилися люди з душею Шевченкових «свинопасів» [17]. Криза патріотичності спостерігається в байдужості до релігії та формалізованій релігійності, відсутності пошани до предків, пацифізмі й бажанні пристосовуватися до будь-якої сили, втраті гордості та набутті покірності. Коли замість плямування зла формується боягузливе потурання йому, за полум'яними промовами зникає любов до людини, т. зв. гуманізм. Замість гордого

спокою в нещасті – плебейський експібіціонізм, виставлення на показ своєї «бідності» й нарікання, щоб збудити милосердя. Замість невміння просити «опори в чужого» – запобігання його ласкам, братання з ним. Замість уміння ховати таємниці, внутрішньої моральної дисципліни – безвідповідальність і моральний анархізм [18].

Основним елементом національного патріотизму виступають моральні вимоги й моральні цінності. Патріотизм, за концепцією Д. Донцова, спирається на суспільну думку та совість, що має необмежений вплив на *процес історичного розвитку*. Духовні цінності, які напрацьовує мораль, є особливим типом світоглядної орієнтації людини в процесі набуття патріотичності. Вони виконують роль основної й «останньої» підстави вибору цілей, засобів реалізації у визначені моральних та правових норм і оцінок, правил поведінки, мистецьких канонів громадської думки, змісту й системи знань, ставленні людини до навколишнього світу, суспільства, родини, до себе й Батьківщини. У різні часи вчені по-різному тлумачили сутність моралі: як досвід житейської мудрості, школу виховання людини та навчання її доброчесності, виконання божественних заповітів, що забезпечують безсмертя особистості тощо. Для Д. Донцова мораль – це самоцінне служіння Батьківщині. Саме через мораль, вважав науковець, можна сформувати систему поглядів, уявлень, а відповідно через норми життєдіяльності, які б стали вагомими стимулами в національному відродженні України.

Безумовно, позиція Д. Донцова аж ніяк не претендує на академічність. Йдеться про спробу науковця вирішити проблему занепаду патріотичних почуттів та напрацювання на основі власного розуміння стану речей і шляхів активізації. Він показав, хто і як, на його думку, може кардинально змінити хід подій. Можливо, позиція й висловлювання мислителя інколи були надто категоричними, однак саме таким шляхом Д. Донцов прагнув відродити й примножити новонароджений патріотизм.

Отже, розгляд порушеної проблеми дає підстави для таких висновків. Д. Донцов логічно аргументує, що тільки національний патріотизм виступає виразником і захисником інтересів нації, упроваджує в

суспільну свідомість критерії оцінки політичних подій, політичної історії; інтегрує (об'єднує) людей на базі ціннісних орієнтацій, політичних уявлень; організує та регулює поведінку людей на основі загальноідеологічних норм; обґрунтовує мотиви політичної поведінки й мобілізує народ на реалізацію поставлених завдань, виправдовує діяльність правлячої еліти й легітимізує владу. У процесі патріотичного виховання потрібно здійснювати комплексне використання чинників формування – це спадкоємність, причинно-наслідковий взаємозв'язок, взаємозв'язок суспільної та індивідуальної форм свідомості.

Сучасним науковцям потрібно не виступати в ролі судді, прокурора, адвоката щодо старих ментальних складових патріотизму, а наповнювати його новими етичними категоріями, де б сконцентрувались нові гуманістично-патріотичні ідеї, віротерпимість, соборність, самовідданість, тобто ті складові, які спроможні консолідувати суспільство в нових умовах соціального існування. Треба здійснити системний аналіз і ґрунтовне узагальнення наявних наукових поглядів на патріотизм як на категорію етики, яка формує емоційний, інтелектуальний, діяльнісний аспект людини з позицій моральності, де діяльнісний складник патріотизму, виступає основним критерієм усвідомленого патріотизму. Необхідно напрацювати об'єктивне й усебічне трактування історичних фактів, адже не існує аксіом, які було б доведено один раз і на всі часи. Не варто відкидати специфіку багатозарового світосприйняття – соціальні, політичні, релігійні, правові, морально-етичні, економічні, етнічні, ідеологічні, історичні та міжнародні чинники можуть прямо пропорційно впливати на формування патріотизму й формувати відмінність розуміння патріотизму на глибокому психологічному рівні кожним індивідом або колективом.

Різні історичні школи (зарубіжні, дорадянські, радянські й сучасного часу) напрацювали різні смислові погляди на патріотизм. Загальним для них є визначення сутності патріотизму через любов та безкорисливе творіння добра. Водночас вони не вирішили питання, що є об'єктом патріотизму: держава, народ, етнос, територія тощо. І тому подальші дослідження цієї проблеми мають глибинні перспективи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Квіт С. М. Дмитро Донцов. Ідеологічний портрет : [монографія] / Сергій Миронович Квіт. – К. : ВЦ «Київський університет», 2000. – 260 с. – С. 59–60.
2. Дмитро Донцов і його філософські погляди [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://referat.repetitor.ua/?essayId=2776>.
3. Донцов Д. І. Дух нашої давнини / Дмитро Іванович Донцов. – Дрогобич : Відродження, 1991. – 341 с. – С. 20.
4. Там само. – С. 20–23.
5. Там само. – С. 17.
6. Там само. – С. 53.
7. Там само. – С. 258; 260–261.
8. Там само. – С. 88.
9. Там само. – С. 44.
10. Там само. – С. 256–257.
11. Там само. – С. 23.
12. Там само. – С. 26–27.
13. Там само. – С. 65, 79.
14. Там само. – С. 86–87.
15. Там само. – С. 21.

16. Там само. – С. 28.
17. Там само. – С. 32.
18. Там само. – С. 38–39.

Е. Н. Караульная, Николаевский национальный областной институт последипломного педагогического образования, г. Николаев, Украина

ТЕОРЕТИЧЕСКОЕ ОСМЫСЛЕНИЕ ПАТРИОТИЗМА КАК ОБЩЕСТВЕННО-ИСТОРИЧЕСКОГО ЯВЛЕНИЯ НА МАТЕРИАЛАХ РАБОТЫ Д. ДОНЦОВА «ДУХ НАШЕЙ ДРЕВНОСТИ»

Обобщаются теоретические взгляды Д. Донцова на феномен патриотизма, который представляется мощным фактором консолидации украинской нации. Определяются параметры патриотического сознания: общая история, культура, национальный менталитет, национальная идентичность, мораль. Характеризуется процесс формирования патриотизма, состоящий из отдельных актов: мышления, воли, эмоциональных переживаний и участия широких масс в установлении независимости и соборности украинской нации. Акцентируется внимание на том, что процесс формирования патриотизма – длительный, противоречивый и многовекторный. В нем присутствуют моменты прерывности, стагнации и обратного развития. Однако только национальный патриотизм отображает интересы нации и выступает их защитником.

Ключевые слова: патриотизм; национальный менталитет; национальная идентичность; кризис патриотизма; историческая преемственность; мораль.

Е. М. Karaul'na, National Nikolaev Regional Institute of Postgraduate Education, Mykolaiv, Ukraine

THE THEORETICAL UNDERSTANDING OF PATRIOTISM AS A SOCIO-HISTORICAL PHENOMENON BY D. DONTSOV (ACCORDING TO THE MATERIAL OF WORK «SPIRIT OF OUR PAST»)

Patriotism is a socially meaningful notion, on the nature and direction of which depends on stability and democracy in the country. During the period of national crisis, when there is a risk of loss of principal landmarks that exist in the state, there is a need to apply to the works of Dontsov, to determine the parameters of patriotism and its role in state and national construction. That it the main the purpose of our work. There are many different works written about life and scientific achievements of Dontsov. However, despite the constant interest of people in Dontsov, many of vectors of his activities remain unclear. We analyzed the work of Dontsov «Spirit of Our Past» with the angle of the theoretical understanding of the phenomenon of patriotism as a socio-historical phenomenon. These are all the relevance of this work.

The reference concept in our work was the interpretation of patriotism which is used by scientist in the «Spirit of Our Past» and contains a set of concepts. On our point of view, there are several types of them: descriptive – focus is on the list of feelings, ideas, behaviors and reactions; psychological – highlights the conscious and unconscious set of forms of mental outlook; regulatory – a manifestation of activity aspect; mental – focus on the structure of intellectual processes; ethnic – psychological behavior of people; historical-historical memory as a process of nucleation and further development of patriotism. The formal definition is not offered by scientist, however, the main «matrix» is dominated by the idea that when moral and spiritual strength are declined, then also a matter dies and decomposes, people die too (20). Like the way of forming patriotism Dontsov determine the following parameters: sociocultural unity in which preside cultural value of its people; unity of history and historical experience (the turn to the historical times in which he highlights the phase of Kievan Rus and Cossack phase); formation of the national mentality and collective identity, acquiring basic moral virtues.

Patriotism is regarded as a scholar process consisting of separate acts: mind, will, emotions and emotional participation of the masses in established independence and collegiality of Ukrainian nation. Sometimes the arguments of Dontsov have some theological flavor. He quoted Scripture, speaks of divine laws and divine punishment for sins. There is an attempt to combine, to identify in one analytical framework sins of ancient Israel and Ukraine (20-23).

Patriotism for Dmytro Dontsov takes one of the main places in the system of spiritual values, guiding and serving as consolidating factor. He poetizes the type of fighter patriot – the knight of Cossack era, which is so lacking for Ukraine. It is this image of the «Cossack – liberator, protector, defender» and is designed to give new impetus to the spiritual improvement of the Ukrainian people. Dontsov is fond of Cossacks heroic spirit, devotion to a noble purpose, loyalty, rules of honor, integrity, friendship and benevolence. The heroism of the Cossacks is deliberate patriotism which merged national, social and personal ethical principles. It interacts with concepts such as history and society, so can be used as a way of achieving the objectives of state, says scientist.

The author does not distinguish concept of «patriotism» and military – patriotism. The military component was always considered by Dontsov like an integral part of patriotism. Researcher had the opinion that the Ukrainian identity, national mentality and morality become a theoretical tool for the creation of the nation state. Spatial and temporal modifications can change the semantic understanding of patriotism; however, these factors are able to be factors of a unity rod.

Thus, the consideration of the problem gives a rise to the following conclusions. Dontsov logically argues that only national patriotism is an indicator and defender of the interests of the nation.

Keywords: patriotism; national mentality; national identity; crisis of patriotism; historical continuity; morale.

Рецензенти: *Кравченко П. А.*, д-р філос. наук, проф.
(Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка);
Тригуб О. П., д-р іст. наук, проф.
(Чорноморський державний університет імені Петра Могили).

© Караульна О. М., 2015

Дата надходження статті до редколегії 12.03.2015